

«РОСІЙСЬКИЙ» НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР

Жодним чином не втручаючись у дискусію філософів про нюанси смислового наповнення понять «менталітет» та «ментальність», візьмемо як даність те, що під поняттям «менталітет» зазвичай розуміємо певний тип поведінки народу, на формування якого вплинула низка факторів: походження етносу, географічне розташування, кліматичні умови, історичний розвиток, спосіб зайнятості, взаємодія із зовнішнім світом тощо. Іншими словами, менталітет — це архетип народу. При цьому ментальність формує його емоційну складову і є сукупністю поглядів, переживань, уявлень про себе і навколишній світ. Вона може варіюватись залежно від соціального зрізу: кожна суспільна група уявляє себе і світ інакше, відповідно до ступеня політичного, економічного, культурного чи інтелектуального розвитку. Ментальність — це до певної міри емоційна надбудова, яка хоч і є рухливою, проте міцно стоїть на доволі консервативній конструкції менталітету. Разом менталітет і ментальність утворюють те, що прийнято називати національним характером, тобто сукупність рис, за якими один народ можна відрізнити від іншого.

Того, що нині утвердилося під назвою *російський народ*, до XVIII ст. не існувало, як і самих *росіян*. Етнічну основу територій, які у Середньовіччі отримали назву *Московія* (попередниця Росії), складала угро-фінські племена. До них, зокрема, належали: меря, мурома, мешчєря, мордва, весь, чудь, чемериси та інші, які займали землі у верхів'ях та міжріччя річок Волга, Ока, Вятка, Волхов, а на півночі простягалися аж до Чудського озера. Землі, заселені цими племенами, були лісистими, заболоченими, важкими для ведення сільського господарства. Клімат відрізнявся суворістю: довгими холодними зимами, коротким і не дуже теплим літом, неродючими ґрунтами. Умови для життя були вкрай важкими.

Між цими племенами і східними слов'янами (полянами, сіверянами, древлянами, волинянами, хорватами, тиверцями, уличами та ін.), політичним центром яких згодом став Київ, лежали величезні території непрохідного лісу та боліт. Прямого зв'язку між ними не було

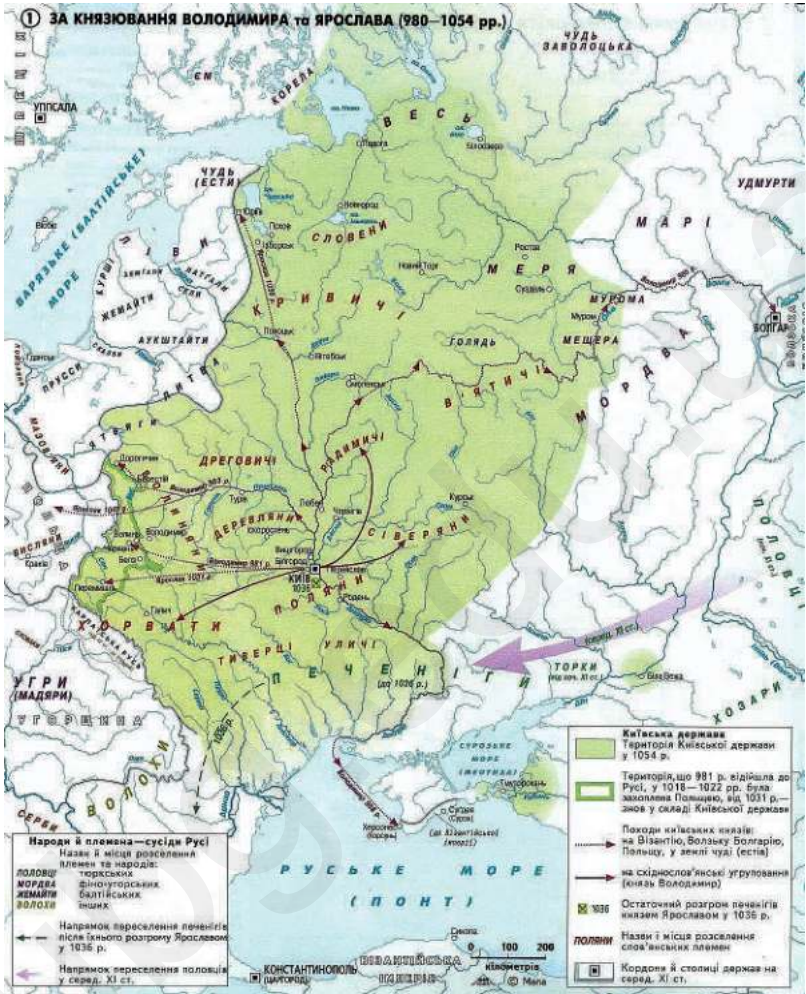

Рис. 1. К рт ч сів князов ння Володимир т Яросл в (980–1054 рр.)

століттями, аж поки з розвитком Русі київські князі не поширили свою владу на ці периферійні землі, віддаючи їх у володіння своїм найдальшим родичам. У тодішньому Києві їх називали Заліссям, тобто землями десь там, за «дебрянми», за «дебрянським» лісом.

І досі на карті сучасної Московської області можна знайти багато назв угро-фінського походження, які переконливо свідчать про те, що етніч-

ною основою майбутньої Московії/Росії були угро-фінські племена, які жили в суворих кліматичних умовах і мусили вести з природою постійну боротьбу за виживання. Залісся було «далеким висілком», окраїною східнослов'янської держави Русь (*Rus' not Russia*) із центром у Києві.

Несприятливі умови існування змушували тамтешнє населення постійно пересуватися, освоюючи нові й нові землі. Це давало можливість осідло прохарчуватися лише рік-два. Так, *процес руху, переселення став нормою як фізичною, так і психологічною*. Відсутність кордонів та перспектив осідлості спонукала до постійного перекочовування і виживання не продукуючи, а здобуваючи: збирати дари природи, полювати, завойовувати чужі території.

Не виробляти самостійно, а захоплювати чуже, не працювати осідло, а постійно рухатися, щоб знайти, відібрати та привласнити, — такі дії стають лейтмотивом поведінки, психотипом місцевого населення.

Фізичне виживання не можна було забезпечити самотужки чи силами однієї сім'ї. Це об'єктивно штовхало до об'єднання, до колективних дій і... колективного мислення. Так поступово *колективізм перетворюється на примат поведінки*, витісняючи індивідуалізм і підпорядковуючи його колективній волі. Право особистості було придушене правом колективу. Особа є лише його частиною і не більше...

Не лише географічна, але й цивілізаційна відірваність Залісся від Києва (місцеві племена довго не бажали приймати привнесенє з Києва християнство і залишалися язичницькими), не кажучи вже про ізоляцію від європейського політичного, економічного та культурного поля, спричинила появу у цього населення відчуття *самотнього народу*, що постійно шукає свого берега, але ніяк його не знаходить. Така «окремішність», «осібність», «несхожість» на інших поступово перетворюється у суспільній свідомості на *стереотип «особливої місії»*, «спеціального покликання», «загадковості», водночас породжуючи психологічну фобію — *підозрілість до всього прийшлого, чужого, іноземного*, цілком пояснювану навіть на рівні побутового: я не довіряю, бо боюся того, чого не розумію і не знаю. Така цілком прийнятна для окремого індивіда поведінка трансформується у серйозний соціопсихологічний феномен, коли йдеться про цілий народ.

Із часом стараннями київських священників та ченців християнство все ж таки пробиває собі дорогу в Заліссі і *так само деформується там у догматичну, «єдино правильну», «непорушну» віру, оголошуючи будь-які зміни чи новації «відступництвом» та «єрессю»*. А це, у свою чергу, ще більше посилює відчуття «окремішності» та «відрубності» місцевого люду. Виникає зачарованє коло: «...що більшим було переконання у своїй

окремішності, то більшою ставала впевненість у своїй особливості; що більшою була впевненість у своїй особливості, то більшою ставала необхідність почуватися відокремленим від решти світу»¹⁰¹.

Завоювання Залісся татарами-монголами та понад трьохсотлітній васалітет сформували у пам'яті місцевого населення й інші знакові поведінкові та світоглядні норми: *жорсткий централізм в організації суспільного життя, безвідмовну рабську покору правителю і тваринний страх перед ним*. Навряд чи така формула життя була свідомим вибором, але, не знаючи іншого, європейського прикладу, населення засвоїло її як цілком прийнятну норму.

Так *фіно-угорський етнічний корінь потужно сплівся з новим татаро-монгольським*. На цьому етнічному плетиві й виник московський етнос. Внесок слов'янського Києва був мінімальним, зате від нього московити отримали християнську релігію та початки освіти. Втім, з освітою у Московії не складалося ще багато віків, попри те що вся інтелектуальна еліта прийшла туди саме з Києва, *принісши церковнослов'янську мову, а з нею і псевдослов'янство*.

Автохтонам Московщини, що розвинулась як утворення у XIII ст. посеред заліської периферійної території східнослов'янської держави Русі, було важко зрозуміти, *де закінчуються кордони їхнього князівства, чому не можна гарбати чужі землі і майно інших людей та для чого доконче мирно контактувати з навколишнім світом*. Зате вони добровільно відмовилися від власної індивідуальності, визнали за соціальні норми прийнятність *покори і страху, а також брехню, особливо у зносинах із «підступними іноземцями»*. Цей подиву гідний для європейського сприйняття *«соціальний коктейль» виправдовувався «особливістю» і «загадковістю» його творців*. Так почав свій історичний шлях московський народ.

А слов'янська Русь йшла іншою, європейською дорогою. Приймавши у X ст. християнство, вона стала частиною європейського цивілізаційного простору. Великий київський князь, хоч і мав неабияку владу, був обмежений правами інших князів, бояр, дружинників і самого народу. Відома відтоді така форма народовладдя, як віче — загальні народні збори — відігравала важливу роль і була дієвим інструментом політичного стримування князівської влади. Укладалися збірники законів, які захищали права людей та обмежували всевладдя князя. Повага до людини та закону вигідно відрізняла європейську Русь від азійсько-ординської Московії.

¹⁰¹ В. Огризко, «Чому Росія ніколи не відбудеться?», *Українська правда*, 13 серпня, 2020, <https://blogs.pravda.com.ua/authors/ogrysko/5f3577c92b824/>

Карти середньовічної Європи красномовно засвідчують: Русь та її правонаступники, з одного боку, і Московія — з іншого, були окремими, незалежними одне від одного державними утвореннями, у яких проживали відмінні за своїм етнічним складом народи, що бачили навколишній світ і себе у ньому зовсім по-різному. Проте це не завадило Московії у XVIII ст. банально вкрати назву Русь і, переінакшивши її на грецький лад, назватися Росією (Russia). Адже красти чуже — історична традиція Московії.

Особливості характеру московського народу впадали в очі багатьом європейським та арабським мандрівникам, які у різні часи перебували на цих теренах. Один з них, австрійський дипломат Сигізмунд Герберштайн, який відвідав Московію у 1517 та 1526 рр., виклав свої враження у книжці «Записки про Московію», надрукованій у Відні 1549 р. З ретельністю дипломата він максимально об'єктивно подав факти і спостереження про країну, де випало працювати. Наведемо деякі, оприлюднені філософом Петром Кралюком.

Рис. 2. «Ukraine ou Pays des Cosaques» («Укр їн — держ в коз кїв») Гійом С нсон ,1674 р.
Н сході — *Frontieres de Moscovie* («Межі Московії»)

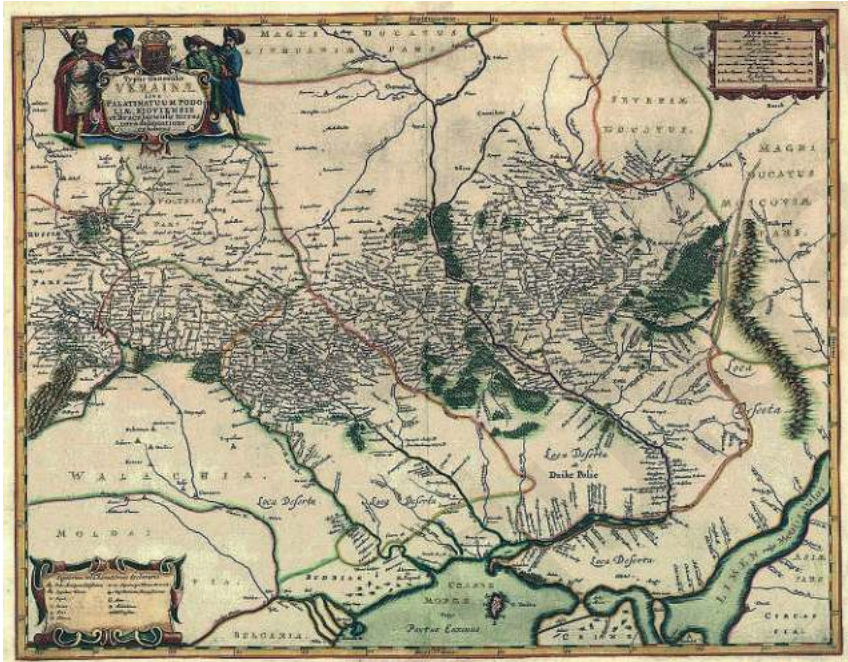

Рис. 3. «Typus Generalis Vkraine»
 («Генеральний опис України») Йоганн Янсоніус, 1648 р.
 На сході — *Moscovia Pars.* («Земля Московія»)

«Серед земель, просвітлених таїнством святого хрещення, ця країна немало відрізняється від нас своїми звичаями, установами, релігією та військовими правилами».

«Для бідних, пригноблених більш могутніми, доступ до нього (царя Івана III) був заборонений. Під час обідів він часто так пиячив, що його долав сон. При цьому всі запрошені все-таки сиділи, вражені страхом, і мовчали. Після пробудження він звично протирав очі і лише тоді починав жартувати й проявляти веселість щодо гостей».

«Міста вони (московити) рідко захоплюють штурмом і після сильного натиску, їм звичніше примушувати людей до капітуляції тривалою осадою, голодом або зрадою».

«У першому ж зіткненні вони нападають на ворога дуже хоробро, але довго не витримують...»

«Готуючись вступити в бій, вони поклали великі надії на чисельність, на те, наскільки вони більшим військом нападуть на ворога, а не на силу воїнів і не на кращий стрій війська».

«У той час московит ходив і на Казанське царство раттю, яка йшла як на суднах, так і на конях, але повернувся безуспішно, втративши багато воїнів. Хоча государ Василій є нещасним у війні, його піддани завжди хвалять його, ніби він вдало здійснив справи. І нехай додому іноді поверталася половина воїнів, однак московити роблять вигляд, ніби в битвах вони не втратили ні одного».

«...Якщо при укладенні угоди ти обмовишся або щось необережно пообіцяєш, то вони все точно запам'ятовують і наполягають на виконанні, самі ж не виконують того, що обіцяли. А як тільки вони починають клястися й божитися, знай, що тут ховається підступність, бо клянуться вони з наміром, щоб обманути».

«Владою, яку має (московський цар) над своїми підданими, він далеко перевершив усіх монархів цілого світу... Всіх однаково пригноблює він жорстоким рабством, тому якщо накаже комусь бути при дворі його або йти на війну, або відправити якесь посольство, той змушений робити це за свій рахунок».

«Важко зрозуміти, чи то народ за своєю грубістю потребує государя-тирана, чи то від тиранії государя народ сам стає таким грубим, байдужим та жорстоким».

«Цей народ знаходить більше задоволення в рабстві, ніж у свободі»¹⁰².

Те, що австрійський дипломат не помилявся, значно пізніше, через кілька століть підтвердять російські філософи, письменники та драматурги, намагаючись заховати не надто приємні риси свого народу за формулою «загадкової російської душі». «Ми чужі для Сходу, не свої і для Заходу», — визначав цю загадковість російський філософ Ніколай Фьодоров¹⁰³. Серед десятків її дослідників виокремлю кількох: тих, кого і в сьогочасній Росії вважають незаперечними авторитетами і на філософії яких базується теперішня ідеологічна концепція Кремля під назвою «русский мир».

Чи не найповніше описав цю «русскую душу» філософ Ніколай Бердяєв, який наголошував на надзвичайному «протиріччі» духовного світу росіян. Ось кілька його оцінок.

«Бездонна глибінь і неосяжна височінь поєднуються з якоюсь ницістю, нешляхетністю, браком гідності, рабством. Безмежна любов до людей, воістину Христова любов, змішалася з людиноненависництвом

---

¹⁰² П. Кралюк, «Росія лишилася такою, якою була 500 років тому», *День*, 25 грудня, 2014, <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/rosiya-lyshylasya-takoyu-yakoyu-bula-500-rokiv-tomu> ; С. Герберштейн, *Записки о Московии* (Москва, 1988), 434, https://imwerden.de/pdf/herberstein_zapiski_o_moskovii_1988__ocr.pdf

¹⁰³ Н. Федоров, *Философия общего дела* (Москва, 2008), 86.

і жорстокістю. Запрага абсолютної свободи у Христі... мириться з покірливістю рабів».

«Російська душа хоче священної громадськості, богообраної влади. Природа російського народу усвідомлюється як аскетична, така, що зрікається земних справ і земних благ».

«Майже не залишалось у російського народу сил для вільного творчого життя, вся кров ішла на зміцнення і захист держави».

«Особистість придушено велетенськими розмірами держави, що поставила непосильні вимоги. Бюрократія розвинулася до розмірів жахливих».

«(Російська державність) ...перетворилася в самодостатнє абстрактне начало; вона живе своїм власним життям, за своїм законом, не хоче бути підпорядкованою функцією народного життя. Ця особливість російської історії наклала на російське життя відбиток безрадісності та пригніченості. Неможлива вільна гра творчих сил людини».

«Російський народ у масі своїй лінивий для релігійного сходження, його релігійність рівнинна, а не гірська; колективне смирення дається йому легше, ніж релігійний гарт особистості, ніж офірування теплом і затишком національного стихійного життя. За смиренність свою отримує російський народ у нагороду цей затишок і тепло колективного життя».

«Російська людина з великою легкістю духу долає всяку буржуазність, омина усілякий побут, усіляке нормоване життя. Тип блукальця такий характерний для Росії і такий прекрасний. Блукалець — найвільніша на землі людина. Він ступає по землі, але стихія його повітряна, він не вріс у землю, в ньому немає приземкуватості. Блукалець — вільний од "світу", й увесь тагар землі й земного життя звівся для нього до немісткої торбинки на плечах. Велич російського народу і покликання його до вищого життя зосередилися у типі блукальця. Російський тип блукальця знайшов своє вираження не лише в народному житті, але й у житті культурному, в житті кращої частини інтелігенції. Тут знаємо блукальців вільних духом, які ні до чого не прикріплені, вічних подорожніх у пошуках небаченого града».

«Росію майже неможливо зрушити з місця — так вона обважніла, така інертна, така лінива, так занурена в матерію, так покірно мириться зі своїм життям... Усі воліють залишатися в низинах, на рівнині, бути "як усі". Повсюди особистість пригнічено в органічному колективі. Грунтові шари наші позбавлено правосвідомості та навіть гідності, не хочуть самодіяльності й активності, завжди покладаються на те, що інші все за них зроблять... Росія все ще залишається крайною безособистісного колективу...»

«...Повернення до власного ґрунту, до своєї національної стихії так легко набуває в Росії характеру поневоленості, веде до незрушності, перетворюється на реакцію»¹⁰⁴.

Про особливість росіян та їхню вивищеність відносно європейських народів писав «гуру» російського психоаналізу Фьодор Достоевській: «Так, ми віруємо, що російська нація — незвичайне явище в історії всього людства. Характер російського народу так не схожий на характери всіх сучасних європейських народів, що європейці досі не розуміють його, розуміють у ньому все навпаки...»¹⁰⁵. «...Наша сутність, з цього погляду, незмірно вища за європейську. Та й узагалі, всі моральні поняття і цілі росіян — вищі за європейський світ...»¹⁰⁶.

А Ніколай Чернишевській бачив росіян... рятівниками світу: «...Ні, не завойовниками і грабіжниками виступають в історії політичній росіяни, як гуни і монголи, а рятівниками...»¹⁰⁷. А ось як характеризує свій народ «великій пролетарській пісатель» Максим Горький (Пешков). Йдеться про російських селян, а вони після більшовицького перевороту склали цілковиту більшість населення Росії: «...В російському селянинові начебто ще не зжито інстинкт кочівника, він дивиться на труд ратая як на кару Божу і хворіє “жаданням переміни місць”. В нього майже відсутнє — в усякому разі, вкрай слабо розвинене — бойове бажання закріпитися на вибраній точці й впливати на довколишнє середовище у власних інтересах...»

Пояснюючи «самотність» росіянина, він звертає увагу на географічний фактор, пише про російську «безмежність», яка грає «злий жарт» з людиною: «Довкола — неозора рівнина, а в центрі її — нікчемний, маленький чоловічина, кинутий на цю нудну землю для каторжної праці. І людина насичується відчуттям байдужості, яке вбиває здатність думати, розуміти пережите, виробляти з досвіду свого ідеї!» Вже згадану жорстокість росіян він піднімає до рівня національної риси характеру і зазначає: «...Я думаю, що російському народові виключно — так само виключно, як англійцеві почуття гумору — властиве почуття особливої жорстокості, холоднокровної і такої, що наче випробовує межі людського терпіння до болю і наче вивчає чіпкість, стійкість життя. В російській жорстокості відчувається диявольська витонченість, у ній є щось таке тонке, вишукане...» Вбивчою є його характеристика деяких морально-етичних чеснот, цнот та психологічних здібностей росіян:

¹⁰⁴ Н. Бердяев, *Судьба России* (2007), <https://predanie.ru/book/69716-subda-rossii/>

¹⁰⁵ Ф. Достоевский, *Ряд статей о русской литературе* (М., 1861).

¹⁰⁶ Ф. Достоевский, *Письмо к Майкову* (1868), <https://www.litmir.me/br/?b=110963&p=6>

¹⁰⁷ Н. Г. Чернышевский, *Полн. собр. соч.*, т. XIV (М., 1949), 48.

«Так, чим би іншим, а великодушністю російський селянин не відзначається. Про нього можна сказати, що він не злопам'ятний: він не пам'ятає зла, яке чинить сам, та й, до слова, не пам'ята і добра, сотвореного для нього іншим». І далі про того ж таки російського селянина: «...люди на неписьменна і не звикла думати... Це середовище напівдиких людей, .. вся російська інтелігенція, що мужньо намагалася звести на ноги важкий російський народ, який ліниво, недбайливо і безталанно лежав на своїй землі, — вся інтелігенція є жертвою історії животіння народу, котрий примудрився жити вражаюче старцюжно на землі, казково багатій...»

Зовсім не випадково стаття «Про російське селянство», написана М. Горьким 1922 р. в Берліні, ніколи не публікувалася в СРСР¹⁰⁸. Можливо, всі ці оцінки характерні лише для далекого минулого росіян, так би мовити, «казки старовини глухої». Та ні! Вельми дошкульні характеристики дають своїм співвітчизникам і сучасні російські дослідники «загадочної русскої душі».

Для ілюстрації пропонуємо оцінки деяких сучасних експертів. Так, російський публіцист Павел Матвеев пише про «добре всім відомі з часів Пушкіна якості російського народу — лінь, відсутність допитливості, небажання займатися самоосвітою. А також незмінну схильність до безчестя і незмінну ж таки готовність зраджувати. Ці огидні якості і є головною перепоною на його шляху до самовдосконалення. Як і до виникнення відчуття особистої відповідальності за все те, що відбувається, — і з ним самим, і довкола нього»¹⁰⁹.

Про вплив кріпосного права — фактичного рабства — на ментальність росіян пише відома російська історикиня Тат'яна Таїрова-Яковлева: «У Росії не люблять про це говорити, але кріпосне право у нас існувало аж до кінця XIX століття, воно наклало істотний відбиток на менталітет значної частини населення. Минуло всього 150 років з моменту скасування кріпосного права. Це дуже мало насправді...»¹¹⁰.

Антон Орех, оглядач радіостанції «Ехо Москви» (ще тоді, коли її не заборонили), звертав увагу на те, що в Росії живуть «мільйони дрімучих, неосвічених людей, людей з купую страхів і недовір'я до всього»¹¹¹.

¹⁰⁸ М. Горький, «О русском крестьянстве: Революционные откровения пролетарского классика», *Русская жизнь* (2007), <http://rulife.ru/mode/article/68>

¹⁰⁹ П. Матвеев, «(Полу)остров Крым», *Kasparov.ru* (2020), <https://www.kasparov.ru/material.php?id=5FB25F34CBE3B>

¹¹⁰ «Російський історик: у Росії не люблять говорити, що кріпосне право у нас існувало аж до кінця XIX століття, воно наклало істотний відбиток на менталітет», *Новое время*, 18 червня, 2017, <https://bit.ly/3UneiLH>

¹¹¹ <https://echo.msk.ru/blog/oreh/2825726-echo/>

Характеризуючи сучасне російське суспільство, політолог Володимир Пастухов зазначає: *«Стабільність путінського режиму тримається на непробивній лояльності обивательської маси. Ось де справжнє дно. Ця маса керується не ідеями, а упередженнями. Її інтереси не виходять за межі її крихітного містечкового світу. Вона обожує владу як джерело всіх цінованих нею благ і водночас ненавидить її за те, що ці блага протікають повз неї. Її соціальний ідеал — вийти “з гязі у князі”, нічого посутньо не змінюючи. Вона мріє бути “згори” і щаслива, коли бачить колишніх світу сього лежачими пластом “знизу”. Вона жадібна, ненаситна, погано освічена і заздрісна. Вона дивиться розслідування Навального як клуб кіномандрівників чужими палацями і мріє жити так, як герої цих розслідувань. Вона — істинний деміург режиму, хоч і не стала його бенефіціаром».* Ядром цієї «соціальної мерзлоти» В. Пастухов бачить звалтоване і перетравлене радянською системою селянство, яке мімікрувало, але не змінилось у своїй патріархально-консервативній суті: *«Хто ж це? Це наш давній історичний знайомий — неолітичне (патріархальне) селянство, вигнане зі своїх насиджених місць, прокручене крізь м'ясорубку колективізації та індустріалізації, спресоване містом у пилясто-льодяну брилу, але зберігши в недоторканності свій ментальний архетип — прагматизм, обмеженість світогляду, гранично короткий “радіус довіри”, правовий нігілізм та інше».* Логічний на вигляд і висновок автора про перспективи лібералізму в Росії. Таку можливість він заперечує, бо *«режим Путіна не має у своєму генезисі жодного лібералізму, і ніколи, навіть після Путіна, Росія сама по собі на цю стежу не повернеться. Не можна повернутися туди, де не був»¹¹².*

Ще трагічнішим, хоча й цілком об'єктивним є висновок іншого аналітика Петра Межурицького: *«Біда не в тім, що Путін втілює “смутні геополітичні комплекси еліти». Це смутні геополітичні комплекси народу. Путін — це не Росія. Все набагато сумніше. Путін — це народ. Так, як Гітлер. Чи Гітлер висловлював чужі для німців сподівання?»¹¹³.*

Характеризуючи «загадкових» росіян, молдовський історик і філософ Сергій Ільченко, зокрема, пише: *«Російська імперія трималася на двох скрепах: згори, як ідеологічну шапку, було нахлобучено ідею православної виключності, “Третього Риму”, ще й останнього, бо ж “Четвертому не бувати”, а знизу, в ролі народного тіла, марширувала вперед і вперед мрія про “волю”, даючи енергію для нескінченної експансії.*

¹¹² https://echo.msk.ru/blog/pastuhov_v/2768324-echo/

¹¹³ А. Пионтковский, “Коллективный Маннергейм”, *Kasparov.ru* (2020), <https://www.kasparov.ru/material.php?id=5F1723BC6CE3D>.

І був, що дуже важливо, простір для цієї експансії, для вічного походу “по волю”, яку добували, знищуючи та поневолюючи корінні народи і включаючи тих, хто вижив, у цю ж таки православно-імперську схему. Все це і породило специфічний соціальний тип агресивного раба, що тремтить перед барином, часто нездатного налагодити своє життя без вказівки згори, але готового нести рабство і насильство сусіднім народам, убачаючи в їхньому поневоленні доступну форму волі для себе. Цей тип і є “росіяни” — не національність, не етнос, а саме і лише соціум, складений із представників різних полонених народів. Жодних “росіян” як етносу — ані “азіатів”, ні “угро-фінів”, ні “слов’ян” — не існує в природі. Є лише нащадки вихідців із різних народів (виділено автором), захоплених у полон, упокорених і включених у систему завоювання нових територій, поневолення нових народів, і так по колу, знов і знов»¹¹⁴.

Тому не слід дивуватися політиці сьогочасної Росії. Ще кілька років тому колишній радник Путіна писав: «Глибинний народ, верховний правитель, сто (двісті, триста?) літ геополітичної самотності, Третій Рим, альфа-нація, що пішла “у відрив”, Росія, без сумніву, буде... воювати (війна ж бо теж спосіб спілкування)... викликатиме страх і ненависть» і таке інше¹¹⁵. Це було чергове попередження Кремля, а їх з часів відомої мюнхенської промови Путіна знаємо безліч. На жаль, ні в Україні, ні на Заході йому вчергове не надали належного значення чи не захотіли зрозуміти його справжнього змісту. І тепер ми всі за це дорого платимо. Повномасштабна агресія Росії проти України, звірства російської армії проти цивільного населення цілком вписуються у ментальні стандарти росіян. Хіба можна собі уявити, щоб отаке говорили сучасний француз, німець чи поляк? «...Я можу взяти людину і в голову “БАМ”... з кулемета Калашникова, з ПКМу... сто людей прошити, да. Голову відірвати! Ти що цьому не віриш?»¹¹⁶ а яку хворобливу фантазію треба мати, щоб уявити щось подібне з вуст сучасної шведки, іспанки чи італійки? «Я б їм наркотики вколола, якби працювала, дивилася б їм у вічі і сказала б: “Здихайте, мучтеся”. Я б їм пі*ьки різала, зірки на спинах вирізала і взагалі по вушку б кожен день відрізала, по пальцю, щоб їм боляче так було»¹¹⁷.

¹¹⁴ С. Ильченко, “Нерожденная империя. Что мешает распаду России и возрождению СССР”, *Деловая столица*, 19 января 2022, <https://www.dsnews.ua/world/vse-eshche-nerozhennaya-imperiya-cto-meshaet-raspadu-rossii-17012020220000>

¹¹⁵ “Владислав Сурков: Долгое государство Путина”, *Независимая газета*, 11 февраля, 2019, https://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html

¹¹⁶ “Жінки расистів із жахом очікують повернення чоловіків з війни...”, *Цензор.НЕТ*, 13 травня, 2022, <https://censor.net/ua/n3341102>

¹¹⁷ Відео (Facebook), <https://www.facebook.com/SecurSerUkraine/videos/420986662742961/>

Це російська потвора у жіночій подобі говорить таке про українських дітей, які відмовилися брати участь у «святі победобесія», що його рашисти влаштували на тимчасово окупованій українській території.

Із точки зору пересічного росіянина, у такому ставленні до українців нема нічого особливого, бо це цілком відповідає сподіванням їхньої «політичної еліти». «Два мільйони українців має бути денацифіковано, тобто знищено», — заявив депутат Держдуми РФ Олег Матвейчев¹¹⁸. Його колега Алексей Журавльов пішов ще далі: мовляв, «понять “Україна” и “украинец” у майбутньому не повинно існувати»¹¹⁹.

Такі заяви, а головне дії, які вчиняють росіяни в Україні, мають чітку міжнародно-правову кваліфікацію: *геноцид*. Є надія, що його організатори та виконавці невдовзі відповідатимуть за свої злочини перед міжнародним трибуналом, як колись нацисти у Нюрнберзі.

Західні ліберали десятиліттями виправдовували свою політику загравання з Москвою, зокрема, тезою про те, що Росія, мовляв, зробила особливий внесок у світову культурну спадщину. Називали прізвища відомих літераторів, художників, музикантів, захоплювалися російським балетом, забуваючи при цьому, що творці «великої російської культури» дуже часто були імперцями, расистами та ксенофобами.

Свою «культуру» росіяни продемонстрували в Бучі, Ірпені, Бородянці, у кожному тимчасово захопленому населеному пункті України, катуючи, гвалтуючи, вбиваючи мирних цивільних громадян і грабуючи їхні помешкання.

Від моменту свого формування цей народ не змінився. Його визначальними рисами були і залишаються агресивність, жорстокість, брехливість, підлість, підступність, віроломство. Претендуючи на світову велич, особливу роль та право повчати інших, він грубо нехтує правилами цивілізованого співжиття, вважає нормою приниження інших, залишається у своїй переважній більшості малоосвіченим і малокультурним. «Росія живе і мислить, як солдат армії завойовника», — написав два століття тому французький дипломат Астольф де Кюстін, слова якого, на жаль, стали пророчими.

Цивілізована спільнота мусить почати процес жорсткого перевиховання цього народу, інакше світ неминуче поглине смертельний морок «четвертого рейху».

¹¹⁸ “Понятый «Украина» и «украинец» не должно существовать в будущем”, *Цензор.НЕТ*, 5 травня, 2022, <https://censor.net/ua/v3339951>

¹¹⁹ Відео (Facebook), https://www.youtube.com/watch?v=IMGiTHGldl0&ab_channel=%D0%931%D0%B0%D0%BB%D0%B31%D0%B0%D0%B9%D1%87%D0%B5-%D0%98%D0%BD%D0%B3%D1%83%D1%88%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%8F